

Савінова Наталія Андріївна -
кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
навчально-наукового інституту
права і психології Національної
академії внутрішніх справ

ПРИРОДА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Розглянуто місце та роль кримінально-правового забезпечення в системі правового забезпечення в умовах глобалізації.

Ключові слова: кримінально-правове забезпечення; правове забезпечення; кримінально-правова політика.

Рассмотрены место и роль уголовно-правового обеспечения в системе правового обеспечения в условиях глобализации.

Ключевые слова: уголовно-правовое обеспечение; правовое обеспечение; уголовно-правовая политика.

The place and role of the penal system in providing legal support in the context of globalization are considered.

Keywords: criminal and legal support; legal support; criminal and regulatory policy.

Правове забезпечення слід розглядати в контексті необхідності здійснення корисного для суспільства впливу з метою захисту певних суспільних відносин за допомогою норм права.

Термін "правове забезпечення", який широко використовують у науковій літературі [1, с. 45; 2, с. 188; 3, с. 54-55; 4, с. 131], на Доктринальному рівні не має самостійного визначення. Водночас термін "забезпечення" у подвійних конструкціях у доктрині права вживають. Зокрема, забезпечення виконання зобов'язань розуміють як передбачені законом або договором спеціальні заходи, спрямовані на Додаткове стимулювання належного виконання зобов'язань боржником" [5, с. 444]; забезпечення доказів - "вжиття судом термінових заходів щодо закріплення у визначеному законодавством процесуальному

порядку фактичних даних для використання при розгляді цивільних справ" [5, с. 445]; забезпечення позову - "застосування судом, у провадженні якого знаходиться справа, заходів щодо матеріально-правових інтересів позивача, які гарантують за цим позовом реальне виконання позитивного рішення" [5].

На відповідні державні інститути покладено правове, а з урахуванням питань міжнародної політики - політико-правове забезпечення відносин у суспільстві відповідної держави як складової глобального суспільства. При цьому на міжнародному рівні може бути визначено лише напрями реалізації правового забезпечення, на національному - політико-правові заходи-вектори. Здійснення національних політико-правових заходів щодо забезпечення реалізації міжнародних політико-правових заходів, ратифікацію останніх, є також синтез відповідних суто правових заходів покладено на відповідні компетентні органи держав, що внаслідок участі у відповідних організаціях або за власним політичним волевиявленням взяли на себе зобов'язання реалізації у внутрішньому законодавстві вимог політико-правових векторів, прийнятих відповідною світовою або міждержавною організацією.

Отже, сутність правового забезпечення полягає в поєднанні та реалізації сукупності міжнародних політико-правових заходів, які встановлюють загальні вектори, що є обов'язковими для учасників суб'єктів синтезу таких заходів, а також інших суб'єктів відповідних заходів, національних політико-правових заходів, якими визначають вектори динаміки суто правових заходів та суто правових заходів правового забезпечення, спрямованих на гарантування, регламентацію то убезпечення певних суспільних відносин.

Правове забезпечення можна класифікувати за такими ознаками: 1) за територією поширення його компетенції: глобальне, міждержавне, національне; 2) за характером суспільних відносин, на регулювання яких воно спрямоване: у сфері освіти, у соціальній сфері, у сфері землекористування, комунікацій тощо; 3) за галузями права, залежно від механізмів правового регулювання: конституційно-правове, цивільно-правове, кримінально-правове, адміністративно-правове тощо.

Проаналізувавши наведені доктринально-правові конструкції з використанням терміна 'забезпечення', можна стверджувати, що правове забезпечення автори розуміли саме як заходи, спрямовані на досягнення певного рівня безпеки (забезпечення) відповідних суспільних відносин. Оскільки суспільство впорядковано не може існувати без урегулювання відносин між людьми, а таке регулювання відносин здійснюється за допомогою права як системи соціальних загальнообов'язкових норм, дотримання і виконання яких забезпечується державою, "складною соціальною системою системою правових норм, сутність якої визначається характером

суспільно-політичного ладу та політичної структури держави [5, с. 5], головну роль у формалізованому і гарантованому "здійсненні" забезпечення має відігравати саме право. А забезпечення захисту від загроз, переростання загроз у посягання, від суспільно небезпечних діянь покладено саме на кримінально-правове забезпечення в загальній структурі правового забезпечення.

У цьому контексті слід зважити на особливості й роль політичної складової суспільства в контексті правового забезпечення. Недосконала державна влада, що обирає хибну політику, здатна зруйнувати найкращі надбання суспільства. Як зазначала М. Тетчер, 'недосконала політика заподіює шкоду тим, хто її проводить, як, до речі, і тим, від імені кого вони діють' [6, с. 16]. Отже, правове забезпечення передбачає не лише суто правові заходи, а й політико-правові.

Суто правові заходи в контексті правового забезпечення слід розуміти як заходи щодо розроблення, прийняття, запровадження та реалізації безпосередньо норм права, спрямованих на забезпечення певних суспільних відносин. До політико-правових заходів слід віднести норми міжнародного та внутрішнього права, які крізь призму політичних рішень спрямовують суто правові норми, визначають стратегічні напрями їх запровадження. Очевидно, що пріоритет належить політико-правовим заходам, які є векторами для запровадження суто правових заходів. Отже, правове забезпечення з огляду на його структуру слід розуміти як комплекс політико-правових і суто правових заходів, спрямованих на регулювання певних відносин у суспільстві.

Відповідно, кримінально-правове забезпечення в системі правового забезпечення являє собою систему політико-правових і суто правових заходів забезпечення суспільства від суспільно небезпечних посягань і загроз таких посягань.

Правове забезпечення можуть синтезувати виключно відповідні компетентні органи влади, на які покладено повноваження зі здійснення політичної та законотворчої ініціативи. В умовах розвитку демократичних інститутів громадянського суспільства наведена теза не втрачає актуальності, адже структура суспільства є сукупністю всіх соціальних груп і спільнот, що певним чином взаємодіють між собою [7, с. 166], а органи влади виконують роль носіїв повноважень, якими їх наділило суспільство. Унаслідок такої діяльності соціальні групи, спільноти й окремі особи такого суспільства є суб'єктами таких норм, оскільки норми права є загальнообов'язковими.

Усі галузі права мають базуватися, насамперед, на відповідних аналітичних напрацюваннях, які зумовлюють необхідність передбачення на нормативному рівні заходів правового забезпечення. Тому в межах кожної галузі права, зокрема кримінального права, слід здійснювати необхідні дослідження, які стануть базою для прийняття відповідних політико-правових і суто правових рішень щодо регулювання суспільних відносин.

Таким чином, правове забезпечення, як і кожний з його сегментів, має включати в себе як базу відповідні наукові напрацювання, систему яких доречно розуміти як відповідне галузеве прогнозування. До речі, такі прогнозування переважно проводять у межах наукових програм досліджень наукових установ держави та дисертаційних досліджень, а також відповідних моніторингових досліджень, у тому числі соціологічних і статистичних.

Кримінально-правове прогнозування слід трактувати як комплекс наукових та аналітичних заходів, спрямованих на виявлення потенційного переростання загроз учинення суспільно небезпечних посягань у безпосередньо посягання, з урахуванням змін, що відбуваються в суспільстві (економічних, соціальних, соціально-психологічних, політичних тощо).

Кримінально-правове прогнозування, визначаючи соціальну зумовленість криміналізації та декриміналізації певних діянь - суспільно небезпечних чи таких, що втратили суспільну небезпечність, на стадії запровадження результатів відповідних наукових досліджень, виконує провідну роль у кримінально-правовій політиці держави. Визначені напрями криміналізації та декриміналізації, які, відповідно, підкріплено політико-правовими векторами, мають реалізовуватися саме в суто правових заходах кримінального права - на останній стадії кримінально-правового забезпечення.

Кримінально-правове забезпечення не може існувати окремо від інших сегментів правового забезпечення. У разі його відставання від галузей правового забезпечення, об'єкти яких мають бути захищеними за допомогою закону про кримінальну відповідальність, такі об'єкти ставатимуть вразливими, підпадатимуть під загрози заподіяння злочинних посягань і зазнаватимуть їх. Аналогічна ситуація спостерігатиметься і в тому разі, якщо кримінально-правове забезпечення буде неефективним: його застосування не забезпечуватиме бажаних, передбачуваних результатів.

Кримінально-правове забезпечення як єдиний напрям національного правового забезпечення, що має визначати злочинність і караність з урахуванням наукового обґрунтування, міжнародного досвіду та міжнародних рекомендацій, є одним із головних сегментів національного правового забезпечення, охоплює функцію забезпечення суспільства, держави, особи від найбільш суспільно небезпечних виявів.

Це повною мірою стосується і заходів міжнародної кримінально-правової політики, спрямованої, зокрема, на вдосконалення кримінально-правового забезпечення держав світу в умовах глобалізації та можливості вчинення транскордонних злочинів, а також з урахуванням переорієнтації злочинців на вчинення злочинів у кібернетичному просторі.

Заходи міжнародної правової політики, які сприймає відповідна держава (підписані, ратифіковані та імplementовані в національне законодавство), долучають до системи правового забезпечення. Це цілком стосується і включених у систему кримінально-правового забезпечення держави заходів міжнародного кримінально-правового забезпечення. Таким чином, міжнародні зобов'язання держави в частині кримінально-правового забезпечення стосовно криміналізації та декриміналізації, визначення головних напрямів протидії злочинності тощо є невід'ємною складовою правового забезпечення в цілому, що характеризує державу на міжнародній політичній арені як таку, законодавство якої відповідає міжнародним вимогам або, навпаки, відстає від міжнародних вимог, є неефективним і реалізацію таких вимог унеможлиблює.

Отже, кримінально-правове забезпечення в системі правового забезпечення держави відіграє не лише одну з провідних ролей, виконуючи функцію бар'єра між загрозами вчинення суспільно небезпечних посягань і самим учиненням таких посягань, функцію протидії останнім, а й є демонстратором того, наскільки продуктивним та ефективним є реалізація в державі міжнародних завдань кримінально-правової політики, є системотворчим компонентом політики боротьби зі злочинністю як на національному, так і на міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України: дис. ... д-ра юрид. наук / Фріс П. Л. - Львів, 2005. - С. 45.
2. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові засади [монографія] / Арістова І. В. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки. - Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. - 368 с.
3. Зельдіна О. Правове регулювання інноваційної діяльності в умовах технопарків України: окремі проблеми / О. Зельдіна // Право України. - 2005. - № 12. - С 54-55.
4. Монашова О. Правове забезпечення інформаційно-комунікаційних технологій (зарубіжний досвід) / О. Монашова // Право України. - 2006. - №3 - С 131-134.
5. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (голов, ред.) та ін. - К. : Укр. енцикл., 1998. - Т. 5 : П-С. - 2003. - 736 с. : іл.
6. Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира / Тэтчер М.; пер. с англ. - М. : Альпина Паблшер, 2003. - 504 с.
7. Політологія / Колодій А., Климанська Л., Костина Я., Харченко В. - [3-тє вид, переробл. та допов.]. - К. : Ельга, 2003. - 664 с. : іл.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Національна академія внутрішніх справ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

**Національної
академії
ВНУТРІШНІХ
справ**

**Науково-
теоретичний
журнал**

**1
(74)'2011**

УДК 34(06)
Н354

Науковий ВІСНИК

Національної
академії
внутрішніх
справ

Науково-теоретичний журнал • Виходить 6 разів на рік • Заснований 1996 року • Засновник Київський національний університет внутрішніх справ • Свідоцтво про державну реєстрацію серія КВ № 11078 від 28 лютого 2006 року • Включений до переліку фахових видань ВАК України з юридичних наук (Рішення Президії ВАК України № 1-05/4 від 14 жовтня 2009 року) • Рекомендовано вченою радою Національної академії внутрішніх справ

Редакційна колегія:

В. В. Коваленко (голова),

О. М. Джужа

(заступник голови),

Ю. Ю. Орлов

(заступник голови),

Л. П. Леута

(відповідальний редактор),

Є. М. Бодюл,

В. В. Василевич,

О. І. Галаган,

С. Д. Гусарев,

Ю. О. Заїка,

Р. А. Калюжний,

Н. С. Карпов,

А. М. Колодій,

В. К. Колпаков,

О. Є. Користін,

С. Ф. Константинов,

М. В. Костицький,

В. С. Кузьмічов,

Д. Й. Никифорчук,

А. В. Савченко,

М. М. Хлонь,

С. С. Чернявський,

В. В. Черней,

В. Г. Фатхутдінов,

В. І. Шахун

• Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

• За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

• Зміни тексту та скорочення, що не впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією без узгодження з автором

• Рукописи не рецензуються і не повертаються

• Листування з авторами ведеться на сторінках журналу

• При передруку матеріалів посилання на "Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ" обов'язкове

Адреса редакції:

пл. Солом'янська, 1,
м. Київ, Україна, 03035

Тел.: (044) 249-09-33

E-mail: visnik@naiaiu.kiev.ua

© Національна академія
внутрішніх справ, 2011